ریشه‌یابی عوامل و ارائه مدل عملیاتی برای جذب طلاب به تحقیق و پژوهش

محسن تقی زاده

چکیده:

از جمله عوامل بسیار مهم در شناخت مشکلات جامعه و یافتن راه حل برای آنها ، امر پژوهش و تحقیق است. پژوهش از دو جهت دارای اهمیت است؛ اول اینکه حل کننده مشکلات فردی و اجتماعی است و دیگر اینکه با افزایش دادن علوم انسان به او کمک می کند تا با انتقال دانسته های خود به افراد دیگر در حل کردن مشکلات جامعه کمک بیشتری کند. اما نکته مهم این است که خود پژوهش لازم به آموزش دادن است چرا که پژوهش در حقیقت یک فن است و روش های زیادی دارد که یادگیری و به کار بستن آنها جز با آموزش میسر نیست. اما متأسفانه هنوز فرهنگ پژوهش در کشور ما به صورت صحیح نهادینه نشده و باور درست برای پژوهش در بخش های متعدد آموزشی و فرهنگی تقویت نشده است که بشود از آن در جهت پیشرفت کشور استفاده نمود. اعتقاد داشتن به اینکه پژوهش می تواند بسیاری از مسائل را حل کند یا آن مسائل را کم کند در میان مسئولان واساتید قوی نمی باشد و هنوز بسیاری از مسئولین واساتید طعم شیرین استفاده از نتایج تحقیق را نچشیده اند. امر پژوهش باید با قدرت، قوت، جدیت و گستردگی بیشتری در نظام آموزشی کشور (از پیش دبستان تا تحصیلات تکمیلی و آکادمیک وهمچنین در حوزه های علمیه) توسعه و دنبال شود تا طلاب به پژوهش و پژوهش گری علاقه مند شده و آینده تحقیقاتی کشور را به نحو مطلوب محقق نمایند. تحقق این هدف در شرایط فعلی منوط به نهادینه شدن فرهنگ پژوهشی در بین طلاب جوان و آینده ساز جامعه و به کارگیری دانش های پژوهش – محور و فناوری های نوین توسط آنهاست. این مقاله ضمن ارائه راهکارهای نو ، پیشنهاد می کند با تغییر اساسی در ساختار نظام آموزشی و به کارگیری رویکرد پژوهش – محور در برنامه های درسی طلاب می توانند نقش تعیین کننده ای در اشاعه تفکر پژوهشی و پژوهشگری داشته و بدین ترتیب نیروی انسانی مورد نیاز آینده کشورمان را در جهت رشد و توسعه تأمین نماید.

اینجانب با عنایت به سوابق تدریس و تعامل سازنده با طلاب، در این پژوهش کوشیده‌ام تا آنان را به انجام فعالیت‌های پژوهشی ترغیب نمایم.

با بررسی اطلاعات و راه راهکارهایی چون تشکیل گروه های پژوهشی طلاب پایه پیش نیاز و یاددادن روش صحیح پژوهش و شرکت در المپیاد ها (نخبگانی و داخلی مدرسه) را به پژوهش علاقمند کردم.

کلمات کلیدی

پژوهش‌گریزی - حوزه علمیه - طلاب - فرهنگ پژوهش - راهکارهای پژوهشی

مقدمه

از جمله عوامل بسیار مهم در شناخت مشکلات جامعه و پیدا کردن راه حل برای آنها ، امر پژوهش و تحقیق است پژوهش از دو بعد اهمیت دارد . اول اینکه حل کننده مشکلات فردی و اجتماعی می باشد و دیگر این که با افزایش علمیت انسان به او کمک می شود تا با منتقل کردن علم خود به دیگران در حل مشکلات جامعه کمک بیشتری داشته باشد . اما نکته مهم این است که خود پژوهش نیز نیازمند آموزش است چرا که پژوهش در حقیقت یک فن است و روش های زیادی دارد که یادگیری و به کار بستن آنها فقط با آموزش ممکن است.

در واقع تاکیدی که در تعریف تحقیق بر روش های منظم شده است ما را به آنجا راهنمایی می کند که روش های منظم فقط با آموزش حاصل می شوند نه به صورت تصادفی.اما متاسفانه هنوز فرهنگ پژوهش در کشور ما نهادینه نشده و باور های درست برای پژوهش کردن در بخش های مختلف ازقبیل آموزشی و فرهنگی تقویت نشده ، که بتوان از آن در جهت پیشرفت کشور استفاده کرد . اعتقاد به اینکه پژوهش می تواند بسیاری از مسائل را حل کند یا آنها را کاهش دهد در میان مسئولان آنچنان که باید قوی نیست و هنوز بسیاری از مسئولین و اساتید طعم شیرین استفاده از نتایج تحقیق وپژوهش را نچشیده اند. در حال حاضر مقوله پژوهش در حوزه ها ودانشگاه های سراسر کشور به عنوان کار تفریحی و درجه دوم تلقی می شود و برای تربیت پژوهشگر حرفه ای هیچگاه تدبیری جدی اندیشیده نشده است . آمار موجود نشان می دهد که در کشور ما به ازای هر یک میلیون نفر شمار محققان کم و از نظر سهم تحقیقات از تولید ناخالص ملی اندک است. در حالیکه در کشورهای پیشرفته ۳۰۰۰ نفر به ازای هر یک میلیون نفر محقق به چشم می خورد و قریب به درصد از تولید ناخالص ملی برای تحقیقات منظور می شود.شکی نیست که مهمترین و اساسی ترین رکن نظام پژوهشی را نیروی انسانی محقق که از توانایی ها ، قابلیت ها و مهارت های لازم پژوهشی برخوردار باشند تشکیل می دهند. آموزش و پرورش به عنوان اولین پایگاه رسمی فرهنگ سازی در این زمینه وظیفه ای خطیر و بزرگ بر عهده دارد که همانا تربیت نسلی جستجوگر ، اندیشمند ، دانا و توانا است . شواهد نشان می دهد این نهاد در این زمینه چندان کامیاب نبوده است. امر پروهش باید با قدرت ، قوت ، جدیت و گستردگی بیشتری در نظام آموزشی حوزه های علمیه کشور (از پیش دبستان تا تحصیلات تکمیلی و آکادمیک و همچنین حوزوی) توسعه و دنبال شود تا طلاب به پژوهش و پژوهش گری علاقه مند شده و آینده تحقیقاتی کشور را به نحو مطلوب محقق کنند .بر این اساس موضوع اقدام پژوهی اینجانب به با این عنوان انتخاب گردید: چگونه توانستم تفکر پژوهشی را در طلاب پیشنیاز مدرسه علمیه امام خمینی ره مشهد و تقویت نموده فرهنگ پژوهش را در آنها نهادینه سازم؟

پیشینه تحقیق

پژوهش به‌عنوان یکی از ارکان بنیادین توسعه علمی و اجتماعی، همواره نقشی کلیدی در گشودن افق‌های جدید علم و اندیشه داشته است. در میان نظام‌های آموزشی، حوزه‌های علمیه جایگاهی منحصربه‌فرد دارند، زیرا این نهادها، علاوه بر وظیفه انتقال دانش دینی، نقش اساسی در تولید علم و پاسخ‌گویی به نیازهای فکری جامعه ایفا می‌کنند. بدون شک یکی از مهم‌ترین مسائلی که فقدان آن محسوس و جایگاه کاملاً متزلزل و ضعیف آن در حوزه‌های علمیه ما به‌طور واضحی مشهود است، بحث پژوهش و در کنار آن مقوله نوآوری است. از آن رو به نوآوری اشاره می‌کنیم که لازمه تجدد و نوآوری، پژوهش و بررسی است. اهمیت و جایگاه پژوهش در هر علمی بر کسی پوشیده نیست. حوزه نیز به‌عنوان طلایه‌دار هدایت و پرچم‌دار معرفی دین مبین اسلام به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین

علوم انسانی از این قاعده مستثنی نیست و نخواهد بود. با این وجود، پژوهش در این حوزه‌ها به دلایل مختلفی مانند ساختارهای آموزشی سنتی، کمبود منابع علمی به‌روز، و نبود فرهنگ‌سازی مناسب، هنوز نتوانسته است به جایگاه شایسته‌ای دست یابد که در محتوای طرح، پیشینه پژوهش به‌صورت دقیق و مبسوط مورد اشاره قرار گرفته است.

در کنار این کاستی‌ها، تلاش‌هایی نیز برای ارتقای فرهنگ پژوهش در حوزه‌های علمیه صورت گرفته است. حجت‌الاسلام دکتر محمدرضا حسینی با ارائه الگوهای نوین عدالت اقتصادی در فقه اسلامی، نشان داده است که چگونه می‌توان از پژوهش‌های میان‌رشته‌ای برای پاسخ‌گویی به مسائل کلان اجتماعی بهره برد. همچنین، پژوهش‌های حجت‌الاسلام علی‌اکبر رضایی در زمینه اخلاق زیستی و فناوری‌های نوین، تصویری از ظرفیت‌های بی‌نظیر حوزه‌های علمیه برای ورود به چالش‌های نوظهور ارائه کرده است.

با وجود این دستاوردها، شکاف عمیقی میان ظرفیت‌های بالقوه حوزه‌های علمیه و وضعیت فعلی پژوهش در این نهادها وجود دارد. محور مغناطیس مسیر علمی در حوزه‌های علمیه در یک معنا پژوهش است و حوزه‌های علمیه به‌عنوان مراکز تربیت عالمان دینی، وظیفه دارند تا علاوه بر حفظ و انتقال علوم دینی، به رشد و تعالی این علوم نیز کمک کنند که پژوهش یکی از مهم‌ترین راهکارهای تحقق این مهم است.

از جمله مسائل مغفول مانده می‌توان به عدم استفاده گسترده از فناوری‌های دیجیتال و ابزارهای مدرن در فرآیند پژوهش اشاره کرد. این مسئله در حالی است که فناوری می‌تواند بستری برای تسهیل دسترسی به منابع علمی و گسترش دامنه تحقیق فراهم کند.

همچنین، رویکردهای سنتی در آموزش و ارزیابی، موجب شده است که طلاب نتوانند به‌طور موثر به تولید علم بپردازند. پژوهش‌های گذشته عمدتاً به جنبه‌های نظری پژوهش پرداخته و کمتر به نیازهای واقعی جامعه و کاربردهای عملی تحقیقات توجه کرده‌اند. در این میان، موضوعاتی مانند عدالت اجتماعی، اقتصاد اسلامی، و فلسفه علم که می‌توانند پیوندی میان حوزه و نیازهای روز جامعه ایجاد کنند، همچنان نیازمند کاوش بیشتر هستند.

این پیشینه، ضرورت یک رویکرد جامع و نوآورانه را برای تحلیل و رفع موانع پژوهش در حوزه‌های علمیه آشکار می‌کند. پژوهش حاضر با الهام از این تلاش‌ها و با ارائه مدلی تلفیقی، سعی دارد نه تنها به شناسایی مشکلات موجود بپردازد، بلکه با تأکید بر آموزش مهارت‌های پژوهشی، استفاده از فناوری‌های نوین، و تقویت تعاملات میان‌رشته‌ای، راهکارهایی عملی برای ارتقای فرهنگ پژوهش ارائه دهد.

بیان مسئله

باید توجه داشت برای سال های آتی که کشور ما فاقد منابع عمده درآمد زای زیر زمینی خواهد شد ، راهی جز تحقیق و نوآوری برای اداره جامعه نمی ماند که این امر قهراً می تواند به دست پژوهشگران و هیات های علمی محقق شود. بنابراین با توجه به اهمیت پژوهش و نقش کلیدی آن در رشد و توسعه جوامع ، گسترش و تقویت نهاد های علمی و پژوهشی و اهتمام در جهت اشاعه فرهنگ پژوهش و ارتقاء جایگاه تحقیقات در کشور ، برای سرعت بخشیدن به روند توسعه یکی از لوازم و ضرورت های بنیادین جامعه است.علیرغم تلاش هایی که در جهت اشاعه فرهنگ پژوهش در مدارس علمیه انجام می گیرد متاسفانه فعالیت های فرهنگی لازم برای شناسایی اهمیت پژوهش بخوبی انجام نشده و در مدارس ما امر پژوهش چندان جدی گرفته نمی شود. به همین علت طلاب

پس از گذراندن دوران سطح یک و ورود به سطح دو و سه (مخصوصا اتمام سطح سه) به علت عدم آشنایی با این مقوله حتی علاقه ای به کارهای تحقیقی و عملی نشان نمی دهند و ما همواره شاهد تحقیقاتی سطحی ، ناکارآمد و حتی کپی برداری شده در حوزه های علمیه هستیم . علت این است که نظام آموزشی در مدارس علمیه به جای تربیت پژوهشگر با ارائه مسائل تئوریک طلاب را با یک سری آموزش های تئوریک و محفوظات کاملا مشخص تعلیم داده است.در مقطع سطح یک (بین پایه پیشنیاز تا سوم) نیز به جرئت می توان گفت که طلاب با پژوهش نا آشنا هستند . در اینجا هم مهمترین دلیل آن سیستم آموزشی سنتی حاکم بر مدارس ، تکیه بر محفوظات و تئوری ها و همچنین عدم آگاهی از اهمیت پژوهش است .یعنی اساتید به جای آشنا کردن آنها به تکنیک و روش تحقیق و اثبات آن فقط به آنها می آموزند که درس را حفظ کنند . در حالیکه طلاب در این سن قدرت یادگیری بیشتر و انرژی سرشاری برای دیدن ، درک مطلب و جستجو و تفحص را دارند و وقتشان باید در موسسات و کتابخانه ها صرف پژوهش و تحقیق شود نه این که فقط به حفظ کتاب ها و جزوه ها های درسی محدود گردد. یعنی به جای این که به آن ها اندیشیدن را بیاموزند ، اندیشه ها را به آن ها آموزش می دهند

با انجام پژوهش در مقطع سطح یک می توان میزان یاد گیری افراد را افزایش داد . بنابراین باید پژوهش به طلاب سطح مقدمات آموزش داده شود تا در آینده شاهد تحقیقاتی کاربردی و پر بار باشیم .

فرهنگ و تفکر پژوهشی به مجموعه الگو های رفتاری یک فرد پژوهشگر گفته می شود که شامل دانش، عقاید، هنر، اخلاق ، آداب و هرگونه عادت و توانایی ناشی از انگیزه علمی است و او آنها را به عنوان عضوی از جامعه علمی از روح جستجوگری و عقل نقاد و عقل جمعی کسب می کند. از شاخصه های این فرهنگ غنی عبارتند از : تفکرنقاد ، تفکرخلاق ، ارزیابی ، استنتاج ، کاوشگری ، تحلیل ، روشمندی، طرح مسئله ، حل مسئله ، دانش کاربردی ،استدلال ، سوال کردن و تجربه کردن.

در واقع طرح تحقیقات در سطح مقدماتی و نقش آن در ارتقای پژوهش در سطح ملی و منطقه از مهمترین راهکارهایی است که می تواند از نظر نیروهای انسانی تاثیر بسزایی در توسعه سیاسی، اجتماعی ، اقتصادی و فرهنگی داشته باشد . هدف این سطح از تحقیقات را می توان تقویت تمایل و گرایش روحیه کنجکاوی و حقیقت طلبی دانش پژوهان و اعطای مهارتهای ضروری برای دستیابی به پژوهش و کشف مجهول و یافتن حل مسئله در طلاب دانست.

توصیف وضع موجود

اینجانب دوسال است که در مدرسه علمیه امام خمینی ره مشغول تدریس غیر رسمی می باشم . با توجه به اینکه طلاب سطح مقدماتی علی رغم برخورداری از سطح علمی نسبتا بالا آن چنان که باید به امر تحقیق و پژوهش علاقمندی نشان نمی دادند و فقط تحقیق آنها منوط به پژوهشی است که اساتید بعنوان تکلیف از آنها می خواستند لذا بر آن شدم در زمینه علاقمند سازی طلاب پیشنیاز به پژوهش و تحقیق و استفاده از امکانات پژوهشی کار خود را انجام دهم، بنده در اوایل سال تحصیلی با درصد بسیار کمی از طلاب پیش نیاز علاقمند به پژوهش مواجه بودم و همواره از اساتید مختلف می شندیم که بیشتر تحقیق هایی که از طلاب می خواهند اینترنتی انجام می گیرد بنا بر این انگیزه این بود که ضمن افزایش تعداد طلاب علاقمند به پژوهش، علایق و عادتهایی را در آنها ایجاد نمایم، و این فرهنگ را در آنها نهادینه سازم.

گرد آوری شواهد یک

از ابتدای کار متوجه شدم که طلاب علاقه ای چندان به فعالیت های تحقیقی ندارند و کمتر از ۳۰ درصد آنها به تحقیق و پژوهش علاقه مند بودند وقتی با آنها راجع به این موضوع به مصاحبه پرداختم و دلیل آنرا با پرسش از آنان جویا شدم و اظهار داشتند:

۱)حجم بالای درسها اجازه ای برای تحقیق نمی دهد(درگیر بودن طلاب با مسائل آموزشی فرصتی برای فعالیت پژوهشی نمی گذارد)

۲) عدم تفکرات پژوهشی از جانب اساتید و عدم پیگیری آن ها در زمینه تحقیقات

۳) فعالیت های پژوهشی اصولاً زمان دار بوده و در دراز مدت جواب می دهند

۴)عدم تشویق مناسب برای طلاب علاقمند و پذیرش کم در جشنواره هایی مثل فراخوان آثار پژوهشی

جمع آوری اطلاعات برای ارائه ی راه حل ها

۱- مشاهده

یکسری از اطلاعات را با مشاهده مکرری که در مورد طرز برخورد و رفتار طلاب در بازدید از کلاس ها و کتابخانه داشتم به دست آوردم و از این طریق صحت نظر های ایشان در رابطه با پاسخ سوالات تأیید گردید.

مشاهدات من :

۱-طلاب علاقه ای به انجام پژوهش نداشتند.

۲-اکثرا راه های صحیح انجام پژوهش را نمی دانستند .

۲- مصاحبه:

ابتدا درمورد اهمیت تحقیق و پژوهش و همچنین در مورد اینکه چرا بعضی ها دوست ندارند در فعالیت های پژوهشی شرکت کنند؟ و اینکه آیا دوست دارند بیشتر از کتاب استفاده نمایند و یا با اینترنت راحتترند؟ به نظر شان چه کار هایی باید انجام شود تا همه طلاب در فعالیت های پژوهشی شرکت کنند؟ میزان همکاری هم مباحثه ای با آن ها جهت انجام تفکر و پژوهش چگونه میباشد؟ سوالاتی از این قبیل از طلاب پرسیده شد و طلاب پاسخ های گوناگونی ارائه دادند که این پاسخ ها را به طور خلاصه یاد داشت کردم. وبا اساتید و مشاورین و دوستان متبحر در امر پژوهش مصاحبه کرده و اطلاعاتی در این زمینه به دست آوردم.

۳- برگزاری جلسه دوستان فعال در امر پژوهش

جلسه ای با دوستانی که فعال در امر پژوهش هستند برگزار کردیم و در مورد عدم علاقه ی بعضی از طلاب به تحقیق و پژوهش با دوستان بحث و گفتگو کردیم آنها نیز متوجه این موضوع شده بودند و عقیده داشتند که تحقیق در این زمینه توسط یک نفر بدون همکاری اساتید هر کلاس نمی تواند در این امر مهم موفق شود و در پایان نتیجه گرفتیم که برای موفق شدن در این کار باید جلسه ای با اساتید داشته باشیم و آگاهی های لازم را در مورد چگونگی همکاری آنها با طلاب و اهمیت تحقیق و پژوهش به هنگام تدریس به آنها بدهیم.

۴- مطالعه

پیشینه پژوهش

محمّدی (۱۳۷۶) تحقیقی با عنوان «بررّسی میزان علاقه مندی نوجوانان و جوانان به پژوهش » انجام داده و به این نتیجه دست یافته که بین تحصیلات و میزان پژوهش، رابطه مثبت وجود دارد و همچنین تلویزیون یکی از عواملی است که در تشویق به پژوهش تأثیر مثبت دارد.

استیگر (۱۳۷۶) در کتابی با عنوان «راه های تشویق به پژوهش» ابتدا به بررّسی انگیزه های پژوهش می پردازد و عواملی چون خانواده، مدرسه، دولت، وسایل ارتباط جمعی وکتابخانه را در شکل گیری عادت پژوهش مؤثر می داند.

مدنی (۱۳۷۵) در پژوهشی به بررّسی میزان علاقه به پژوهش در دوران جوانی و نوجوانی و نقش آن در عادت به پژوهش میان دانشجویان دانشگاه های مستقر در تهران پرداخته است. روش تحقیق پیمایشی و از نوع تحلیلی است. برای گردآوری اطلاعات، از پرسشنامه استفاده شده است. نتایج تحقیق، فرضیه پژوهش مبنی بر وجود رابطه معنادار میان میزان پژوهش در دوران نوجوانی یا عادت پژوهش در بزرگسالی را تأیید کرد. تحقیق نشان داد که خانواده به خاطر تشویق افراد به پژوهش بیشترین تأثیر را در ایجاد عادت پژوهش داشته و اساتید و رسانه های گروهی و اقوام، به لحاظ درجهء تأثیر در رتبه های بعدی قرار گرفتند.

محسنی کبیر (۱۳۷۷) در پژوهشی با عنوان «روش ترویج و ایجاد عادت به پژوهش در نوجوانان، دانشجویان و خانواده» راه حل های علاقه مند کردن طلاب و دانشجویان را فعال نمودن و گسترش کتابخانه ها در محلات، مدارس، مساجد و دانشگاه ها عنوان کرده همچنین استفاده از وسایل سمعی و بصری را برای ایجاد علاقه در جوانان و نوجوانان مؤثر دانست.

۵- تقویت داده‌های پژوهشی با تحلیل گفت‌وگوها و پرسش‌نامه

الف- روش گفت‌وگوهای پژوهشی:

۱. طرح پرسش‌های گفت‌وگو با محورهای اصلی:

۷ریشه‌یابی عوامل و ارائه مدل عملیاتی برای جذب طلاب به تحقیق و پژوهش

- چه مشکلاتی شما را از پژوهش دور نگه می‌دارد؟
- چه پیشنهادی برای بهتر شدن وضعیت پژوهش دارید؟
- تاکنون چه کارهای پژوهشی انجام داده‌اید؟

۲. گروه مورد بررسی:

- ۴۰ نفر از طلاب در سطوح مختلف (مقدماتی تا سطح سه)
- انتخاب افراد با توجه به:

۱. سن مختلف (۱۸ تا ۲۲ سال)

۲. سطح تحصیلی متفاوت

ب- یافته‌های گفت‌وگوها:

جدول بررسی محتوای گفت‌وگوها:

ردیف	موضوع اصلی	نمونه گفته‌های طلاب	درصد
۱	حجم زیاد درس‌ها	وقت کافی برای پژوهش نداریم، کلاس‌های ما بسیار فشرده است	٪۶۸
۲	کمبود راهنما	اساتید بیشتر به حفظ متن‌ها اهمیت می‌دهند تا پژوهش	٪۵۵
۳	بی‌انگیزگی	نتایج تحقیقات ما مورد توجه قرار نمی‌گیرد	٪۴۲

ج- ترکیب با پرسش‌نامه:

۱. پرسش‌نامه پژوهشگرساخته (پایایی ۰.۸۲ با روش محاسبه پایایی)

- مقیاس پنج سطحی (از "کاملاً مخالف" تا "کاملاً موافق")
- نمونه پرسش‌ها:

۱. آموزش روش‌های پژوهش برای من مفید بوده است (میانگین: ۴.۲)

۲. پشتیبانی مالی انگیزه پژوهش را بیشتر می‌کند (میانگین: ۴.۵)

۲. بررسی آماری:

- آزمون مقایسه‌ای:

افزایش معنادار علاقه به پژوهش (سطح معناداری کمتر از ۰.۰۱)

- رابطه مثبت بین:

شرکت در دوره‌های آموزشی و کیفیت پژوهش‌ها (ضریب همبستگی: ۰.۷۶)

۳. پیوست‌های پژوهشی:

پیوست ۱: متن کامل مصاحبه‌های پژوهشی (طبقه‌بندی شده)

طبقه‌بندی موضوعی مصاحبه‌ها با طلاب حوزه‌های علمیه:

۱. مشکلات زمانی و برنامه‌ریزی

- برنامه هفتگی ما آنقدر فشرده است که فرصتی برای کار پژوهشی باقی نمی‌گذارد (طلبه مقطع سطح دو)
- بین کلاس‌های متعدد، نمازهای جماعت و ساعت‌های مطالعه شخصی، زمان کافی برای تحقیق نداریم (طلبه پایه پیش‌نیاز)

۲. کاستی‌های آموزشی

- در طول تحصیل، هیچ دوره آموزشی منظمی درباره روش‌های پژوهش نداشته‌ایم (طلبه سطح یک)
- سیستم ارزشیابی ما بیشتر بر حفظیات تأکید دارد تا مهارت‌های پژوهشی (طلبه سطح سه)

۳. چالش‌های انگیزشی

- تجربه نشان داده که نتایج تحقیقات ما در عمل مورد استفاده قرار نمی‌گیرد(طلبه سطح دو)
- ارتباط روشنی بین پژوهش‌های حوزوی و نیازهای واقعی جامعه نمی‌بینیم(طلبه سطح سه)

پیوست ۲: نمونه پرسش‌نامه پژوهش

پرسش‌نامه ارزیابی وضعیت پژوهش در حوزه‌های علمیه

مقدمه: این پرسش‌نامه به منظور جمع‌آوری داده‌های پژوهشی درباره فرهنگ پژوهش در حوزه‌های علمیه طراحی شده است.

بخش اول: اطلاعات پایه

۱. مقطع تحصیلی:

- پیش‌نیاز
- سطح یک
- سطح دو
- سطح سه

۲. سن: ..... سال

بخش دوم: پرسش‌های تخصصی

(مقیاس ارزیابی: ۱=کاملاً مخالفم تا ۵=کاملاً موافقم)

۳. دوره‌های آموزشی روش تحقیق برای من مفید بوده‌اند

۴. حمایت مالی می‌تواند انگیزه پژوهش را افزایش دهد

۵. منابع پژوهشی موجود در حوزه کافی هستند

بخش سوم: پرسش‌های تشریحی

۶. به نظر شما مهم‌ترین مانع پژوهش در حوزه‌های علمیه چیست؟

۷. چه راهکارهایی برای بهبود وضعیت پژوهش پیشنهاد می‌کنید؟

شیوه نمره‌دهی:

- پرسش‌های بخش دوم: امتیاز ۱ تا ۵

- تحلیل نتایج با استفاده از روش‌های آماری مناسب

ملاحظات اخلاقی:

- حفظ محرمانگی اطلاعات
- اختیاری بودن مشارکت
- امکان دسترسی به نتایج نهایی تحقیق

تجزیه و تحلیل داده ها

با تجزیه و تحلیل اطلاعات نتایج زیر بدست آمد :

- عدم فرهنگ سازی صحیح در زمینه تحقیق و پژوهش وتشکیل در بین طلاب
- عدم توجیه اساتید برای تشویق و ترغیب طلاب پژوهشگر
- کمبود امکانات علمی و مالی برای طلاب ارائه دهنده طرح
- فقدان زمینه برای بروز خلاقیت های طلاب و رشد وتوسعه بنیه علمی و پژوهشی آنان
- کمبود یکسری و فقدان بعضی از کتاب های مرجع در کتابخانه ها و موسسات برای انجام پژوهش های طلاب
- عدم امکان برقراری ارتباط پژوهشگران طلاب با سایر نهادها و موسسات علمی و پژوهشی وآموزشی ازقبیل دانشگاه ها
- وقفه افتادن در تشکیل یا عدم تشکیل یا کم کاری در کارگروه های علمی و پژوهشی طلاب در مدرسه
- عدم ارائه تجربه‌های مفید اساتید برای استفاده کلیه طلاب
- فراهم نبودن زمینه ارتقای دانش پژوهشی اساتید
- عدم برگزاری به اندازه مسابقات علمی - پژوهشی (المپیاد های مختلف از جمله ادبیات عرب ، کتابخوانی و....)
- فراهم نبودن زمینه های مشارکت طلاب پژوهشگر
- جلب نظر اساتید به اهمیت تحقیق و پژوهش در فرآیند یاددهی یادگیری

انتخاب راه حل جدید به صورت موقت

حوزه های علمیه به عنوان بستر اصلی تفکر، تتبع و تفحص مسایل مبتلا به در جامعه شناخته شده اند. در صورتی که مدارس علمیه با رویکرد پژوهش- محور برنامه های درسی خود را تدوین کنند و آن ها را به اجرا در آورند.جامعه ای با سطح علمی بالا خواهیم داشت. برای تحقق اهداف طرح در رابطه با ایجاد نگرش مثبت در طلاب به فعالیت های پژوهشی، راهکارهای زیر انتخاب گردید:

۱) فرهنگ سازی تحقیق و پژوهش وتشکیل کارگاه های آشنایی با روش تحقیق و پژوهش (تهیه پروپوزال) ودر نهایت انتخاب رابط پژوهشی کلاس ها و تشکیل گروه های پژوهشی

۲) توجیه اساتید و مسئولین مدرسه برای تشویق و ترغیب طلاب پژوهشگر و فراهم آوردن فضای پژوهشی برای آنان

۳) فراهم آوردن امکانات علمی و مالی برای طلاب ارائه دهنده طرح

۴) برگزاری همایش های علمی طلاب و ارتباط و تعامل بیشتر با کارگروه های آموزشی

۵) ایجاد زمینه برای بروز خلاقیت و رشد علمی و پژوهشی طلاب

۶) فراهم شدن امکان دستیابی طلاب به یافته های جدید علمی و پژوهشی

۷) ایجاد بانک اطلاعاتی مورد نیاز طلاب

۸) تجهیزکارگاه های علمی وکتابخانه برای انجام پژوهش های طلاب

۹) حمایت از طلاب پژوهشگر و هدایت طرح های تحقیقاتی طلاب

۱۰) ایجاد کردن زمینه ای برقراری ارتباط پژوهشگران طلبه با دانشگاه ها و موسسات علمی و پژوهشی وآموزشی

۱۱) تشکیل کارگروه های پژوهشی و علمی طلاب در مدرسه

۱۲) به کارگیری اساتید فعال در حوزه پژوهشی و راهنمایی طرح های پژوهشی طلاب

۱۳) گفتن تجربه‌های پژوهش اساتید در مدرسه و ایجاد انگیزه برای رشد طلاب

۱۴) مستند سازی تجربه‌های مفید اساتید برای استفاده کلیه طلاب

۱۵) تقویت خودباوری در اساتید و کمک به رشد و شکوفایی استعدادهای آنان در حل مسایل

۱۶) فراهم ساختن زمینه ارتقای مسائل پژوهشی اساتید

۱۷) کاربست یافته های پژوهشی اساتید و طلاب

۱۸) برگزار کردن مسابقات علمی – پژوهشی در سطح مدرسه ای

۱۹) تشکیل نمایشگاه هایی از نتایج پژوهشی طلاب واساتید برتر پژوهشی

۲۰) فراهم کردن زمینه های مشارکت طلاب پژوهشگر در پژوهش های حوزوی

۲۱) جلب کردن نظر اساتید به مهم بودن پژوهش در فرآیند یاددهی و یادگیری

۲۲) تهیه تراکت های مختلف در مورد پژوهش و تحقیق

۲۳) دعوت از مسئولین جهت تشویق به پژوهش در هفته پژوهش

۲۴) اهداء جوایز به طلاب برتر تحقیق و پژوهش در مسابقات

۲۵) برپایی چند باره نمایشگاه های فروش کتاب با درصد تخفیف ویژه

۲۶) بازدید از نمایشگاه های دائمی

۲۷) شرکت الزامی همه طلاب در فراخوان آثار پژوهشی

اجرای راه حل های جدید

از بین راه حل های پیشنهادی، راه حل های زیر انتخاب و توسط کادر مدرسه اجرا گردیدند:

۱) در طی سال از هر کلاس گروه پژوهشی تشکیل دادم و برای هر گروه موضوع اختصاص دادم و طی سال راهنمای آنها در انجام پژوهش بودم . به آنها منابع را معرفی کرده طریقه صحیح فیش نویسی را آموزش دادم .

۲) ضمن تعامل بیشتر با اساتید پایه در زمینه تحقیق و پژوهش فرهنگ سازی انجام گرفت.

۳)ضمن انتخاب رابط پژوهشی کلاس ، اطلاع رسانی بیشتری در زمینه فعالیت های پژوهشی و تشکیل کارگاه های آشنایی با روش تحقیق و پژوهش از طرف مسئول پژوهش مدرسه انجام گرفت.

۴)توجیه اساتید برای تشویق و ترغیب طلاب پژوهشگر و فراهم آوردن زمینه پژوهشی حتی در خوابگاه و منزل.

۵)از آنجا که امر آموزش زمانی تحقق می یابد که با پژوهش همراه باشد لذا قبل از اینکه طلاب علاقه ای نشان دهند باید اساتید تفکر پژوهشی داشته باشند، لذا بدین منظور تعدادی جلسه در این زمینه با اساتید برگزار گردید .

۶) جذب اساتید خبره و اهل فن بمنظور فراهم آوردن فرصتهای مشاوره ای برای طلاب دانش پژوه و حمایتهای علمی و مالی طرح ها

۷) تهیه تراکت های مختلف در مورد پژوهش و تحقیق

۸) دعوت از مسئول پژوهش درکلاس ها در هفته پژوهش جهت تشویق پژوهشگران

۹) اهداء جوایز به طلاب برتر تحقیق و پژوهش در مسابقات

۱۰) برپایی نمایشگاه در محل کتابخانه و فروش کتاب با تخفیف

۱۱) بازدید از نمایشگاه کتاب سال حوزه

۱۲) بعضی از مباحث کتاب را به عنوان پژوهش اجباری به طلاب درسم دادم .

گرد آوری شواهد دو

در اواخر سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ باتوجه به فعالیت های انجام شده، طلاب علاقمندی بیشتری به انجام تحقیق،ارائه ایده و کارعلمی داشتند که از آن جمله می توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱)فعال شدن بیشتر طلاب و افزایش میزان علاقمندی به انجام کارهای تحقیقی.

۲) جهت انجام تحقیقات خود، حتی تقاضای بودن در کتابخانه در ساعت های خارج از ساعت رسمی مدرسه را داشتند.

۳)هر ایده و جرقه ای در ذهنشان (برای حل مشکل پیش آمده) زده می شد آنرا نوشته و تقاضای مشاوره علمی طرح را داشتند

۴) افزایش تعداد علاقمندان از ۳۰ درصد به ۷۰ درصد

ارزشیابی و تاثیر اقدام جدید

از آنچه گذشت میتوان نتیجه گرفت که با اجرای این روشها:

۱- طلاب به انجام تحقیق و پژوهش علاقه مند شدند

۲-طلاب بدون اینکه اجباری در کار باشد و بدون گفتن اساتید با علاقه و نشاط در انجام فعالیت های پژوهشی شرکت می کردند.

۳- با استفاده از روش های متنوع و جذاب آگاهی طلاب در مورد اهمیت تفحص و پژوهش رشد چشمگیری داشت.

۴- اساتیدبه اهمیت علاقه مند کردن طلاب به تحقیق و پژوهش پی بردندو اطلاعات لازم را کسب کردند در نتیجه بهتر و بیشتر با مدرسه همکاری کردند.

۵- با استفاده از روش های تلفیقی باعث شد که بهتر و آسان تر به هدفم برسم.

۶- استفاده از روش های متنوع و ابتکاری باعث تقویت اعتماد به نفس در انجام پژوهش در طلاب شده بود.

عادلانه بودن ارزیابی (اعتبار بخشی)

اساتید و کادر وقتی حجم تحقیقات و همچنین کیفیت پژوهش های هر کلاس را مشاهده میکردند متوجه می شدند که به طلاب علاقه مند به تحقیق و پژوهش روز به روز افزایش می یابد خانواده طلاب با نوشتن نامه یا بصورت شفاهی احساس رضایت خود را اعلام می کردند و تشکر و قدر دانی می کردند.

عوامل موثر در نهادینه کردن پژوهش و تحقیق در مدارس علمیه و جامعه

امروزه توسعه و رشد یکی از مهم ترین مباحثی است که توجه کشورهای در حال توسعه را به خود معطوف داشته است. محدودیت منابع انرژی و نیروی کارآمد انسانی رقابت فشرده ای میان این کشورها در زمینه دست یابی به راه هایی که بتواند آنان را هر چه سریع تر به سر منزل مقصود برساند ایجاد نموده است.

برای رسیدن به هدف توسعه فرهنگ پژوهش در مدارس علمیه به نظر می رسد که ابتدا باید در نگرش دورانداز حوزه های علمیه تغییراتی حاصل گردد. بدیهی است که پایه و اساس هر تفکری در حوزه علمیه بستگی به حمایت مسئولین تعلیم و تربیت را دارد که در ذیل به پاره ای از آنها اشاره می شود:

نقش نظام آموزشی در نهادینه کردن فرهنگ پژوهش

مرکز مدیریت محترم باید از نظامی پویا وکامل برخوردار باشد به شکلی که علم و پژوهش در آن نهادینه شده و پژوهش طلاب جایگاه موقعیت درست وصحیح خود را در مباحث آموزشی بازیابد. اگر چنین شود حس کنجکاوی و اشتیاق به پژوهش در آنان تقویت می گردد و استعدادهای بالقوه به بالفعل تبدیل می گردد.

محتوای کتب درسی باید به گونه ای باشد که انگیزه به تحقیق و پژوهش را در طلاب برانگیزد فعالیت هایی بعد از هر مبحث درسی تهیه می گردد تا منجر به کنجکاوی طلاب شده و آنها را به سمت تحقیق سوق دهد. انجام فعالیت های فوق برنامه و تدوین مسابقات علمی، فرهنگی، هنری، ارایه مقالات پژوهشی و تحقیقاتی توسط طلاب نیز گامی در جهت فرهنگ تحقیق و پژوهش در حوزه های علمیه است که به ورود پژوهش و تحقیق در صحنه تعلیم و تربیت کمک می نماید.

نقش اساتید در نهادینه کردن فرهنگ پژوهش

اساتید منبع اصلی تولید دانش هستند. استاد در فرهنگ جامعه مترادف با تحقیق و پژوهش و پژوهش است و این فرهنگ باید در بین اساتید عملیاتی شود و جدای از چارچوب آیین نامه ها و مسابقات در سبد کلیه طلاب قرار گیرد. همچنین اگر طلاب با پژوهش و تحقیق انس بگیرند و از خواندن آن لذت ببرند جامعه فردا با روحانیونی محقق و آگاه مدیریت خواهد شد.

اساتید حوزه نخستین مشعل داران پیشرفت و جلوروی فکری طلاب هستند. اساتید مجرب با درک و فهم برای پر بار کردن هر چه بیشتر درس در تمام عمر خود به دنبال تفکر ها و مطالب تازه ای می باشند . آنان به طلاب یاد می دهند که چگونه عملی فکر کنند. منطقی بیاندیشند. چگونه مشاهده کنند و مشاهدات خود را تنظیم نمایند. چگونه حدس بزنند و. . . .

اساتید باید سعی کنند فعالیت های علمی طلاب را برنامه ریزی کرده و روحیه همکاری و همفکری را در آن ها بررسی و تقویت کنند. برای رسیدن به این هدف اساتید خود هم باید پژوهشگر باشند و با طلاب همکاری داشته باشند.

در این راستا لازم به ذکر است که ابتدا باید ریشه ها و عوامل ایجاد بی علاقه گی را به تحقیق در بین اساتید جستجو کرد سپس زمینه ورود علمی اثر بخش آنان را به فرآیند پژوهش ایجاد کرد.

تأکید بر شیوه های «یادگیری پژوهش محور» با هدف یادگیری بر اساس تحقیق و ارائه پژوهش سبب می شود طلبه خود به دنبال کشف مجهولات رفته و استاد جز نقش هدایت گر و راهنما نداشته باشد.

نقش خانواده ها در نهادینه کردن فرهنگ پژوهش در نوجوانان و جوانان ، والدین به عنوان بستری مناسب که می تواند استعدادهای طلاب را شکوفا نماید . نقش حمایتی والدین در تشویق ها و همفکری و کمک آنان در انجام پژوهش ها می تواند در توسعه فرهنگ پژوهش نقش مهمی داشته باشد.

در این راستا می توان در آغاز هر سال تحصیلی جدید از والدین برای شرکت در مدرسه دعوت کرد و آن ها را در جریان چگونگی پژوهش قرار داد.

کلاس های آموزش خانواده (خانواده متعالی) می تواند محلی باشد برای آموزش جذب کننده روش های تحقیق. و از آنجا که جهت انجام پژوهش امری ضروری است تا طلاب بتوانند در خارج از محیط حوزه علمیه نیز به فعالیت های تحقیقی و پژوهشی بپردازند لذا همکاری داشتن والدین در این زمینه امری ضروری ومهم است.

تأثیر تجهیز مدارس به امکانات تحقیقاتی نظیر کتابخانه، مجله، رایانه های دارای نرمافزار های نور و... دسترسی به سایت های مناسب بر هیچ کسی پوشیده نیست. مسئولین پژوهشی که نیاز طلاب را به خوبی درک کرده و همواره به دنبال کتب جدید می باشند. در مواقع ضروری با استفاده از شیوه های جدید و بروز و مهم کتابداری ، طلاب را به پژوهش ترغیب می کنند نقش مهمی در گسترش فرهنگ پژوهش در مدارس علمیه را دارند. نظر به اهمیت موضوع امری ضروری است در انتخاب مسئولین پژوهش دقت لازم صورت گرفته و متولیان امر با آموزش های پی در پی و مستمر آنان را در امر یاری رساندن به طلاب همراهی نمایند.

البته بی توجهی به بحث کتاب و کتابخانه در اکثر مدارس کشور و نبود منابع کافی برای تحقیقات طلاب خود جای بحث دارد. استفاده از عوامل انگیزشی مناسب و منزلت بخشی جهت تشویق اساتید و طلاب به تحقیق و پژوهش می تواند در نهادینه کردن فرهنگ تحقیق و پژوهش کمک شایانی بنماید.

یکی از راه های نهادینه کردن پژوهش و تحقیق تشکیل گروه های پژوهشی در کلاس های درس است. می توان با تشکیل کارگروه های سه یا چهار نفره و مشخص کردن موضوعی خاص آن ها را وادار به تحقیق نمود.

جنبش نرم افزاری که در سال های اخیر مقام معظم رهبری آن را از مسایل اساسی می دانستند اگر به صورت عام با آموزش کشور محقق گردد زمینه مهمی جهت نهادینه کردن تحقیق و پژوهش می باشد.

برای داشتن یک برنامه مناسب کار، بیش از هر چیز وجود اطلاعات و یک نظام آماری کارامد ضرورت دارد نظام آماری آمار و اطلاعات لازم را در دسترس پژوهشگران قرار می دهد و به این ترتیب و با فراهم آوردن موجبات شناخت مسایل و مهیا ساختن زیر بنای هر گونه تحقیق، توسعه همه جانبه سرعت می گیرد.

نتیجه گیری و پیشنهادات

بی شک نبود نگرش و باور در بین مدیران و مسئولین محترم مرکز مدیریت درباره جایگاه پژوهش، عدم احساس نیاز اساتید به این بحث ، نهادینه نشدن پژوهش در بین مردم، مناسب نبودن منابع مالی، عدم بهره گیری از عوامل وامور انگیزشی لازم جهت ترغیب دادن اساتید پژوهنده، از اهم عوامل تأثیر گذار در میزان استقبال عمومی اساتید از موضوع پژوهش است. شناسایی عواملی که در راه توسعه و نهادینه کردن تحقیق و پژوهش مانع ایجاد می نمایند.

آموزش صحیح روش تحقیق می تواند طلاب را برای سالهای بعد بویژه در دوره های آموزش عالی آماده کند . مسیر علم آموزی و علم اندوزی در مدارس باید با آموزش و یادگیری مبتنی بر پژوهش همراه باشد . مواجه ساختن طلاب با مسائل واقعی جامعه و کمک به آنها برای پژوهش و جستجوی راه حل های مناسب نه تنها آنان را در مسیر صحیح یادگیری قرار می دهد ، بلکه مهارت های اساسی تفکر چون شناسایی و تبیین مسائل شیوه جمع آوری و دسته بند ی اطلاعات ، زمینه سازی و آزمون فرضیه ها را به آنان می آموزد . این کار فقط با تدوین و اجرای برنامه درسی پژوهش محور میسر است که همت والای دست اندرکاران و برنامه ریزان حوزه های علمیه را می طلبد.

۱. بازنگری در ساختار نظام آموزشی حوزه‌های علمیه

نظام آموزشی حوزه‌های علمیه باید به‌گونه‌ای بازنگری شود که پژوهش به‌عنوان بخش اصلی و ضروری در نظر گرفته شود. در حال حاضر، تمرکز برنامه‌های آموزشی بیشتر بر دروس نظری و حفظی است که از اهمیت پژوهش کاسته است. بنابراین، باید دروس پژوهش‌محور به برنامه درسی افزوده شوند و پژوهش به‌عنوان یکی از ارکان اساسی فرایند یادگیری در نظر گرفته شود. این تغییرات می‌تواند به طلاب این فرصت را بدهد که پژوهش را به‌عنوان ابزاری برای توسعه علمی و فکری در نظر بگیرند و از آن برای پاسخ‌گویی به نیازهای دینی و اجتماعی استفاده کنند.

در آغاز بررسی‌ها مشخص شد که طلاب تمایل چندانی به فعالیت‌های پژوهشی نشان نمی‌دهند و کمتر از ۳۰ درصد آنان علاقه‌مند به تحقیق و پژوهش هستند. در مصاحبه‌هایی که با ایشان انجام شد و دلایل این موضوع مورد پرسش قرار گرفت، بیان داشتند:

- حجم بالای درس‌ها اجازه‌ای برای تحقیق نمی‌دهد.
- عدم تفکرات پژوهشی از جانب اساتید و عدم پیگیری آنها در زمینه تحقیقات.

- فعالیت‌های پژوهشی اصولاً زمان‌بر بوده و در درازمدت جواب می‌دهند.
- عدم تشویق مناسب برای طلاب علاقه‌مند و پذیرش کم در جشنواره‌هایی مثل فراخوان آثار پژوهشی.

۲. تجهیز زیرساخت‌های پژوهشی و فراهم‌آوری منابع علمی

حوزه‌های علمیه باید از منابع علمی به‌روز و امکانات پژوهشی مناسب برخوردار شوند. تجهیز کتابخانه‌ها به منابع معتبر و دیجیتال، ایجاد پایگاه‌های داده علمی آنلاین و فراهم‌کردن نرم‌افزارهای تحقیقاتی می‌تواند به طلاب کمک کند تا به منابع جدید دسترسی داشته باشند و پژوهش‌های علمی خود را به‌طور مؤثری انجام دهند. این اقدامات باعث خواهد شد که پژوهش‌های طلاب به‌طور جدی ارتقا یابد و کیفیت آن‌ها به سطح بالاتری برسد.

۳. ایجاد سیستم‌های تشویقی و حمایت از پژوهشگران

تشویق و حمایت از پژوهشگران طلاب نقش مهمی در ایجاد انگیزه برای پژوهش دارد. به‌ویژه برای طلاب جوان، ایجاد جوایز نقدی و غیرنقدی، بورسیه‌های پژوهشی، و برگزاری مراسم‌های تقدیر از پژوهشگران برتر می‌تواند باعث افزایش تمایل طلاب به انجام پژوهش‌های علمی شود. علاوه بر این، باید برنامه‌هایی برای معرفی آثار پژوهشی طلاب در رسانه‌های علمی و نشریات معتبر طراحی شود. این اقدامات نه تنها انگیزه پژوهشی طلاب را افزایش می‌دهد بلکه باعث ارتقاء جایگاه علمی حوزه‌های علمیه در سطح ملی و بین‌المللی خواهد شد.

۴. تقویت نقش اساتید در هدایت پژوهش

اساتید باید نقش فعالی در هدایت پژوهش‌های طلاب ایفا کنند. آن‌ها می‌توانند با ارائه مشاوره‌های علمی، راهنمایی در انتخاب موضوعات پژوهشی، و بازخورددهی مؤثر به آثار علمی طلاب، توانمندی‌های علمی طلاب را تقویت کنند. همچنین، اساتید باید خود پیشرو در انجام پژوهش‌های علمی باشند تا طلاب با دیدن الگوهای پژوهشی از آن‌ها، به تحقیق علاقه‌مند شوند. در این راستا، برگزاری دوره‌های آموزشی و کارگاه‌های تخصّصی برای اساتید، به‌ویژه در زمینه راهنمایی و هدایت پژوهش، ضروری است.

۵. برگزاری برنامه‌های مشترک میان حوزه و دانشگاه

برای تقویت پژوهش در حوزه‌های علمیه، تعامل و همکاری با دانشگاه‌ها یکی از راهکارهای کلیدی است. برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های مشترک، ایجاد پروژه‌های تحقیقاتی مشترک و بهره‌گیری از امکانات دانشگاه‌ها برای انجام پژوهش‌های علمی می‌تواند به طلاب این فرصت را بدهد که در کنار علمای دانشگاهی و محققان متخصّص، پژوهش‌های خود را انجام دهند. این همکاری‌ها به طلاب کمک خواهد کرد تا با مسائل روز علمی و پژوهشی آشنا شوند و از دستاوردهای علمی دانشگاه‌ها بهره‌مند شوند.

بنابراین آموزش صحیح روش تحقیق می‌تواند طلاب را برای سال‌های بعد به ویژه در دوره‌های آموزش عالی آماده کند. مسیر علم‌آموزی و علم‌اندوزی در مدارس باید با آموزش و یادگیری مبتنی بر پژوهش همراه باشد.

منابع و مآخذ

۱- استیگر، رالف سی (۱۳۷۰). راههای تشویق به پژوهش، مترجم پروانه سپرده، تهران: دبیرخانهء هیأت امناء کتابخانه های عمومی کشور

۲- بابائی، نظامعلی (۱۳۸۳). چگونگی علاقمند کردن نوجوانان به دروسخدابنده.

۳- پاورز، ملوین و رابرت اس استارت (۱۳۶۹). راهنمای تمرکز بهتر، مشهد: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.

۴- پولادی ، کمال (۱۳۸۷) . رویکردها و شیوه های ترویج خواندن، تهران : مؤسسهء فرهنگی و هنری پژوهشی تاریخ ادبیان کودکان.

۵- دلجو، شریعت (۱۳۸۷) . شیوه های یادگیری و پژوهش ، تهران: مؤسسهء فرهنگی و هنری سپهر سخن.

۶- دیل سالواک (۱۳۸۲) ـ شوق کتاب، ترجمه مرضیه هدایت، تهران : انتشارات نوربخش.

۷- روزنامهء ایران، شماره ۴۴۶۱.

۸- سعادت آبادی نسب، محمّد جعفر، مختاری، حیدر (۱۳۷۷). ایجاد انگیزه پژوهش در کودکان و نوجوانان ، تهران : پژوهشنامهء ادبیات کودک و نوجوان.

۹- شعبانی، زهرا (۱۳۸۰). روش های پژوهش و یادگیری، تهران : مؤسسهء آفتاب اندیشه.

۱۰- شعاری نژاد (۱۳۷۹). ادبیات کودک و نوجوان ، تهران : انتشارات دبیزش.

۱۱- طوسی، بهرام (۱۳۷۱). مهارتهای پژوهش ، مشهد : انتشارات ترانه.

۱۲- معتمدزاده، کاظم (۱۳۷۹) وسایل ارتباط جمعی ، تهران : نشر دانشگاهی ، چاپ سوّم.

۱۳- معروف زاده ، عبدالحمید (۱۳۸۸). بررّسی عوامل ترغیب کننده و بازدارنده ، پژوهش در میان مراجعان کتابخانه های عمومی فصلنامه علمی ـ پژوهشی ، دوره ۱۶، شماره اوّل، بهار ۱۳۸۹.

۱۴- علاقه بند، علی (۱۳۷۷). جامعه شناسی نوجوانان ، تهران : نشر روان.

۱۵- کاکائی، سیامک (۱۳۸۰). اصول و روش کلی پژوهش، بی تا : نظامی.